Florin scrie un roman – metatext pe înţelesul copiilor

Anda-Andreea AVRAM (GRIGORE)
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
anda_avram19@yahoo.com

Abstract: In this paper we intend to follow how Mircea Cărtărescu's discourse is built in a text written specifically for children and, at the same time, to identify whether there are elements of continuity between the type of writing which consecrated the author and such text intended for children. Thus, what interests us at the end of this work is the identification of the way the childhood universe is rebuilt and the analysis of the application of the postmodernist narrative techniques. As in the consecrated texts, Mircea Cărtărescu also gives a special attention to the structure of the text and discourse, managing to build a dense story with multiple levels of interpretation, even if it is a text dedicated to children. Built on the scheme of the story in the frame, *Florin scrie un roman* is a fine example of how a postmodern writer builds a text for children reader without indicating the used processes and without naming the features of postmodernism.
Keywords: *children's literature, Postmodernism, narrative techniques, Mircea Cărtărescu, metatext.*

În lucrarea de faţă ne propunem să urmărim modul în care discursul lui Mircea Cărtărescu se construieşte într-un text scris special pentru copii şi să identificăm, totodată, dacă există elemente de continuitate între tipul de scriitură care l-a consacrat pe autor şi un astfel de text destinat copiilor. Astfel, ceea ce ne interesează la finalul acestei lucrări sunt identificarea modului în care universul copilăriei este reconstruit şi analiza modului de aplicare a tehnicilor narative postmoderniste. La fel ca în textele consacrate, Mircea Cărtărescu acordă şi aici o atenţie deosebită structurii şi discursului, reuşind să construiască o povestire densă, cu multiple nivele de interpretare, chiar dacă este un text dedicat copiilor. Clădit tot pe schema povestirii în ramă, *Florin scrie un roman* este o fină exemplificare pe înţelesul copiilor, şi nu numai, a modului cum îşi construieşte textul un scriitor de factură postmodernă, fără a indica proceele utilizate şi fără a numi trăsăturile postmodernismului.

Textul este atât un labirint al perspectivelor narative, cât şi un joc al măştilor naratorului. Pluritatea vocilor narative, dar şi discuţia explicită despre ce înseamnă actul scriitoricesc transformă textul în unul cu valenţe metatextele. Metatextul şi intertextul sunt două elemente ce se evidenţiază extrem de uşor aici, fără a fi nevoie să căutăm semnificaţii în substrat. Este evident că scrierea acesta este un text în care naratorul scrie despre sine şi se detaşează de sine pentru a se autoproiecta la nivelul ficţiunii. Ceea ce face Cărtărescu aici, şi surprinde extrem de bine, este modul în care auctorii, Florin, cei doi amici sau scriitorul Florescu, se raportează la lumea ficţională pe care o creează şi o manevrează după

BDD-A30190 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:46 UTC)

bunul plac. Astfel, producătorul de text şi protagonistul ajung să se caute, se urmăreasc şi se găsească reciproc.

Ţesătura textuală şi tehnica povestirii în ramă fac ca textul acesta să fie asemenea unei păpuşi ruseşti din care apare o altă istorisire cu o altă dimensiune ontologică. Trebuie să remarcăm faptul că scriitorul procedează la o *adaptare* în stil propriu a tehnicii povestirii în ramă. Apelând la un artificiu stilistic, schimbă ordinea elementelor povestirii prin aşezarea ramei spre finalul textului. Lumea textului este construită din fragmente care se stivuiesc după o logică proprie, fiecare nivel lăsând impresia de univers autonom primar. Stivuirea aceasta pe nivele narative duce şi la o fragmentare a textului. Nivelele narative sunt atât de bine conturate încât trecerea de la un plan la altul se face aproape imperceptibil. Dacă ne raportăm la analiza lumilor pe care ne-o propune Br. McHale în *Ficţiunea postmodernă*, identificăm în *Florin scrie un roman* un text cu structură recursivă, adică un text narativ în care este „performată aceeaşi acţiune iar şi iar, operând de fiecare dată asupra produsului acţiunii anterioare." [McHale, 2009: 179] În cazul textului nostru, structura recursivă este conferită de imaginea continuă a universurilor care se construiesc prin scris. Tehnică structurării recursive devine un excelent instrument pentru explorarea aspectelor precum „autoritate narativă, credibilitate şi necredibilitate, circuitul cunoaşterii" [McHale, 2009: 179], ceea ce înseamnă că textul are aspect metatextual.

De asemenea, pentru a înţelege şi mai bine modul de a concepe şi de a ordona lumile într-o structură recursivă putem să operăm cu „temenii metalimbajului narativ" [McHale, 2009: 179] pe care ni-i propune Gerard Genette. Astfel, în cadrul unei lumi primare, numită *diegeză,* este proiectată o altă lume, o *hipodiegeză*, adică un alt nivel narativ şi ontologic, în care poate să fie proiectată o altă lume, o *hipohipodiegeză*. Procedeul acesta de multiplicare a lumilor poate să continue oricât şi orice schimbare a nivelului narativ produce o schimbare a nivelului ontologic, astfel că lumile nou create sunt diferite de lumea primară. În cazul acestui text, remarcăm faptul căne este propunsă o lectură ascendento-descendentă – urcăm două nivele narative pentru a ajunge la diegeză, dar în final suntem atenţionaţi că existăîncă un nivel narativ, adică va trebui să coborâm încă un nivel narativ care este suspendat.

Această modalitate inedită de ordonare a lumilor narative creează efectul de *trompe l'œil*. Utilizat în artele plastice, cu scopul de a înşela atenţia privitorului, efectul *trompe l'œil* creează iluzia tridimensionalităţii pe un plan bidimensional. Obiectele sunt prezentate minuţios încât impresia creată privitorului este de realitate imediată, graniţele dintre nivelele narative devenind aproape insesizabile. În cazul literaturii, efectul este de a-l duce pe cititor „în eroarea de a percepe lumea secundară ca o lume diegetică primară" [McHale, 2009: 183]. Putem remarca faptul că acest procedeu este aplicat cu succes în text de Mircea Cărtărescu. Scriitorul îşi construieşte atât de bine şi de veritabil discursul în cadrul celor patru nivele, încât lumile hipodiegetice şi hipohipodiegetice pot trece uşor drept lumi primare. Dezvăluirea adevăratului statut al lumilor se face treptat, pe măsură ce avansăm în lectură. În cazul nostru diegeza, lumea primară pe care o descoperim abia spre sfârşit, declanşează existenţa a două hipodiegeze – prima care îl are în centru pe Florin şi în care se dezvoltă *hipodipodiegeza* romanului cu haiduci şi a doua care este suspendată, în care ni se vorbeşte despre o telegramă, dar al cărei conţinut nu ne este dezvăluit.

Prima povestire este o pagină de roman cu haiduci al cărui autor de ocazie este un elev, care scrie pentru a-şi impresiona colegii şi care se află într-o competiţie scriitoricească şi amoroasă cu alţi prieteni din bloc său. La o analiză sumară, lumea haiducului Florea ar putea fi interpetată drept lume primară, deoarece deschide textul, iar intrarea în mijlocul evenimentelor poate fi privită ca o tehnică de prindere a citorului în tesătura textuală.

BDD-A30190 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:46 UTC)

Totuşi, când trecem în următorul nivel narativ, adică în lumea lui Florin, aflăm că am fost înşelaţi şi că de fapt ceea ce am citit până acum nu a fost decât o poveste scrisă de un copil. Acceptarea acestui nivel ca lume primară este legitimată şi de titlul care oferă informaţii importante despre personajul textului. Jocul cu atenţia cititorului continuă şi abia atunci când intrăm în lumea scriitorului Florescu descoperim că tot ceea ce am citit au fost pagini dintr-un text mai amplu, adică lumi care există pentru că un scriitor virtual şi care îşi asumă această condiţie îşi doreşte acest lucru.

Motive frecvente în textele cărtăresciene, oglindirea şi îngemănarea apar şi în acest text, însa sub altă formă. Oglindirea se regăseşte la nivelul măştilor narative. Fiecare personaj se vede reflectat ca stăpân al unei lumi pe care el o domină şi o conduce. Figurile textuale se suprapun în multe puncte şi nu pot fi încadrate decât cu greu într-o anumită categorie. Astfel, Florea este un *alter-ego* al lui Florin, iar Florin este un *alter-ego* al lui Florescu, cel din urmă fiind fiinţa care se reflectă şi de dedublează. Fiecare oglindire se reconfigurează, devine un prototip ideal al sinelui. Figura auctorială se dizolvă în cea a personajului Florin şi apoi în cea a personajului, autorului şi naratorului Florescu. Florin, un puşti cu semnalmente de autor, e dominat de setea de a scrie. Florescu ilustrează ipostaza scriitorului postmodern care trebuie să supravieţuiască prin text, aşa putând fi explicat dialogul pe care încearcă să îl lege cu cititorul. Tuturor fiinţelor-de-hârtie li se clădeşte identitatea treptat, lucru datorat aceleiaşi stratificări a nivelelor narative.

Cele patru micro-povestiri care alcătuiesc textul vizează patru nivele narative: al romanului haiducesc, al lumii unui scriitor-personaj copil, al lumii autorului matur cvasi-identificabil cu scriitorul şi al telegramei, fragmente narative care oricât de diferite ar fi din punctul de vedere al discursului, sunt interdependente. Cărtărescu jonglează cu lejeritate cu perspectivele narative, identităţile, timpurile şi stilurile. Trebuie să remarcăm faptul că deşi textul este alcătuit dintr-o stivuire de fragmente narative, coerenţa şi logica textuală există. În ceea ce priveşte perspectivele narative, observăm că persona I, asociată autobiografiei, alternează cu persoana a III-a, ceea ce creează sentimentul că cineva ascultă şi cineva vorbeşte. Alternanţa aceasta între perspectivele narative şi vocile naratoriale are şi scopul de a stabili un contact cu cititorului prin care acesta să fie implicat în text, să fie parte din text.

Povestirea cu care se deschide textul aduce în prim-plan deznodământul unui roman haiducesc. Începutul textului *in medias res* are un scop strategic, deşi îl bulversează pe cititor şi în acelaşi timp îl pune în situaţia de a reconstrui mental întreaga lume ficţională pe care textul nu i-a oferit-o. Astfel, proiectarea cititorului direct în punctul culminant al acţiunii şi ulterior suspendarea finalului evidenţiază intenţia de a stabili o relaţie cu posibilul cititor.

În ceea ce priveşte organizarea stilistică a acestui fragment, remarcăm faptul că scriitorul dă dovadă de dexteritate uimitoare reuşind să stăpânească diversele registre ale limbii. Dacă ţinem cont de intenţia fragmentului curent, deducem că aceste convenţii textuale subliniază intenţia creării unei comunicări între scriitor şi cititor, copil sau adult, a cărui încredere şi atenţie se doresc câştigate. Cărtărescu uimeşte şi în acest text prin lejeritate cu care trece dintr-un registru stilistic în altul. Din acest punct de vedere, textul devine un spectacol al limbajului original şi vitalist. Deşi în mod normal aglomerarea aceasta de stiluri ar părea artificială, fără sens, discursul curge natural.

Tehnica *trompe l'œil* îşi face efectul, cititorul fiind tentat să accepte textul ca lume primară. Credibilitatea acestei lumi este asigurată şi de dexteritatea cu care este *re-scrisă* o pagină de roman cu haiduci. Scriitorul ţine cont de toate pretenţiile pe care le ridică discursul acestui tip de text (clişee lingvistice, limbaj arhaic, recrearea atmosferei de epocă prin apel la arhaisme, etc.). Demers ludic în esenţă, totul este construit cu precizie şi maximă seriozitate, iar ceea ce face Cărtărescu este să re-scrie în manieră parodică această

BDD-A30190 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:46 UTC)

formă literară – astfel sunt valorificate personaje tipice romanului haiducesc – haiducul Florea, boierul, trădătorul –, limbajul arhaic şi latura moral-etică a faptelor. Cărtărescu demonstrează că este un bun mânuitor al limbajului când inserează în text regionalismele şi elemente de oralitate, reuşind să transforme această parte a textului într-o demonstraţie de erudiţie şi de flexibilitate scriitoricească.

Al doilea nivel narativ ne obligă să urcăm un nivel narativ şi obligatoriu să reconfigurăm dimensiunea narativă pentru că descoperim că ceea ce am citit anterior este o pagină dintr-un roman scris de un copil, Florin, care la treisprezece ani este pe punctul de a termina de scris propriu roman de aventuri. Ceea ce este interesant aici este faptul că putem vedea în scriitorul Florin proiecţia unui pasionat de literatură, chiar a unui scriitor veritabil dedicat complet scrisului şi convins de reuşita creaţiei sale. Ceea ce îl domină pe Florin este dorinţa de a realiza o operă prin care să îi surprindă pe tovarăşii de joacă. Mai mult decât de atât, Florin se află într-o competiţie literară, clar la o altă dimensiune, cu alţi prieteni încercând să creeze un text veritabil şi totodată să îşi demonstreze calităţile de scriitor.

Dacă lăsăm la o parte povestea de suprafaţă, vom vedea că de fapt în această secvenţă se poartă o întreagă discuţie despre condiţia scriitorului şi a literaturii, totul fiind privit prin lupă parodicului şi a ludicului. Astfel, Cărtărescu demontează şi parodiază imaginea unui scriitor blazat, care are un stil de lucru ordonat şi care e preocupat să scrie în limitele unui canon şi ne oferă imaginea unui scriitor care simte şi se comportă firesc, ca un om de rând, scriind sub impulsul sentimentelor. Deoarece Florin crede că ceea ce a scris este perfect, că reuşeşte să capteze atenţia şi să fascineze auditoriul, nota narcisistă e evidentă şi ia forma egoismului atunci când se evidenţiază încercarea altor doi amici de a scrie, încercare ce eşuează din cauza formulei estetice neinspirate sau a lipsei talentului în opinia eroului Florin. În ceea e priveşte limbajul, sesizăm o evidentă schimbare de registru şi o abundenţă a termenilor contemporani şi chiar inserţia argoului. Încă o dată este dovedit talentul de mânuitor al limbajului, fără a uita că trecerea dintr-un registru stilistic în altul s-a făcut aproape insesizabil.

Un alt aspect care ne atrage atenţia este proiectarea copilăriei în era computerizată şi a jocurilor pe calculator. Cărtărescu o desacralizează şi o coboară în cotidian, literatura se creează în pauza dintre jocuri sau se citeşte pe trotuarul din faţa blocului. Copilăria nu mai este un spaţiu al proiecţiilor aureolare, feerice, ci este adusă în cotidian şi devine pretext al rememorărilor, al incursiunilor în trecut. Astfel aveam de-a face cu o desacralizare a vârstei copilăriei, dar şi prezentarea unor copii şi adolescenţi a căror imagine nu mai corespunde cu cea existentă în literatura pentru copii consacrată. Mai mult decât atât, întoarcerea la copilărie nu se face cu nostalgie şi nici cu intenţia de a rememora, ci doar ca pretext pentru a vorbi într-un limbaj accesibil despre ce e literatură. Intenţia parodică este mai evidentă în acest punct, demontând imaginea scriitorului izolat în turnul lui de fildeş şi care respinge amestecul cu socialul.

Partea a treia a textului ne dezvălui imaginea de păpuşar pe care o are scriitorul atunci când îşi construieşte lumea textuală şi personajele. Cu o ironie extrem de fină şi cu o un ton narcisist, naratorul-personaj din această secvenţa şi de fapt creatorul lumilor anterioare îl transformă pe cititor, fără ca acesta să-şi dea seama, într-un personaj mut al textului. Tot acum, când cititorul devine personaj al cărţii este şi momentul în care cartea prinde viaţă şi capătă consistenţă. Putem remarca faptul că literatura este un joc în care scriitorul şi cititorul acceptă nişte convenţii şi că lumea textului există doar pentru că este citită, doar pentru că cititorul devine personaj-martor mut al aceeaşi lumi.

Împrumutată de la Borges, tehnica cărărilor ce se bifurcă poate fi identificată şi în cazul acestui text, deoarece impresia creată este de infinitate textuală. Dar la Mircea

BDD-A30190 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:46 UTC)

Cărtărescu, pentru a descoperi unde are loc bifurcarea, traseul textual trebuie parcurs de la punctul final spre incipit. Prima bifrucare o vom regăsi în textul despre/cu Florin, adică un nivel mai sus faţa de povestea din incipit, şi identificăm cele două direcţii posibile: prima corespunde paginii de roman haiducesc pe care am parcurs-o la început, iar a doua cărare ne-ar fi putut duce spre un alt deznodământ la care se gândeşte scriitorul fragmentului. O altă bifurcare o remarcăm în a treia povestire, din nou un nivel mai sus. Astfel descoperim că alegerea autorului a fost de a-l prezenta pe Florin, dar ar fi putut ilustra şi rezultatul efortului scriitoricesc depus de prietenii lui Florin, cei pasionaţi de literatură SF. Întregul discurs al lui Florescu este o explicaţie a acestei tehnici narative a cărărilor ce se bifurcă: „Eu, scriitorul, pot să-l fac să meargă pe role mai departe, să se oprească, să dea colţul străzii, să se împace cu Ana, să se ducă la şcoală, chiar dacă-i în vacanţă (…)." [Cărtărescu, 2003: 75]

Cărtărescu uimeşte şi în acest text prin lejeritate cu care trece dintr-un registru stilistic în altul. Din acest punct de vedere, textul devine un spectacol al limbajului original şi vitalist. Deşi în mod normal aglomerarea aceasta de stiluri ar părea artificială, fără sens, discursul curge natural.

Concluzionând, textul este atât un labirint al prespectivelor narative, cât şi un joc al măştilor naratorului. Fragmentarismul contribuie la crearea labirintului textual. Pluritatea vocilor narative, dar şi discuţia explicită despre ce înseamnă actul scriitoricesc transforma textul în unul cu valente metatextuale. Denudarea mecanismului de nastere a textului e făcută prin renunţarea la omniscienţă şi ubicuitate, intrându-se în dialog cu cititorului şi în felul acesta implicându-l în text. Figura auctorială se dizolva treptat în cea a personajului.

BIBLIOGRAFIE

Călinescu, 2017: Matei Călinescu, *Cinci feţe ale modernităţii: modernism, avangardă, decadenţă, kitsch, postmodernism*, Iaşi, Editura Polirom.

Cărtărescu, 1999: Mircea Cărtărescu, *Postmodernism românesc*, Bucureşti, Editura Humanitas.

Cărtărescu, 2003: Mircea Cărtărescu, *Florin scrie un roman*, în Alexandru Crişan, Sofia Dobre, Florentina Sâmihăian, *Limba română. Manual pentru clasa a VII-a*, Bucureşti, Editura Humanitas.

Diaconu, 2002: Micea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Braşov, Editura Aula.

Diaconu, 2005: Mircea A. Diaconu, *La sud de Dumnezeu – exerciţii de luciditate*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Diaconu, 2014: Mircea A. Diaconu, "Truth and knowledge in postmodernism", în *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 137, p. 165-169, disponibil la adresa: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814037021.

Eco, 1991: Umberto Eco, *Lector in fabula*, Bucureşti, Editura Univers.

Fărmuş, 2014: Ioan Fărmuş, *Privind înapoi, cititorul. Ipostaze ale lectorului în proza românească*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

Genette, 1994: Gerard Genette, *Introducere în arhitext*, Bucureşti, Editura Univers.

Hăulică, 1981: Cristina Hăulică, *Textul ca intertextualitate*, Bucureşti, Editura Eminescu.

Hutcheon, 2002: Linda Hutcheon, *Poetica postmodernismului*, Bucureşti, Editura Univers.

McHale, 2009: Br. McHale, *Ficţiunea postmodernă*, Iaşi, Editura Polirom.

BDD-A30190 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:46 UTC)